

Ю. І. Юрченко, магістрант 5 курсу
Науковий керівник О. І. Котикова, доктор економічних наук, професор
Миколаївського національного аграрного університету

РИНОК ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Останнім часом все більше сільськогосподарських виробників, представники органів управління сільським господарством, сфери освіти та науки, міжнародних проектів і програм акцентують увагу на органічному агровиробництві та органічних продуктах харчування. Поступова екологізація ринку продовольчих товарів, і постійно зростаючий інтерес у світі до цього виду продукції, зумовлює для України можливість виступити активним учасником у конкурентній боротьбі на ньому.

Відповідно до ЗУ «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» виробництво органічної продукції (сировини) – «це виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів». Органічна продукція – продукція, отримана в результаті сертифікованого виробництва відповідно до вимог Закону.

Окремі вимоги встановлено до утилізації продукту: матеріал, який використовують для пакування органічного продукту повинен бути з натуральної сировини, яку можна використовувати повторно і яка не буде здійснювати негативний вплив на навколишнє середовище. Органічне виробництво має цілу низку економічних, екологічних та соціальних переваг, позитивно впливає на здоров'я населення.

Органічна якість продукції підтверджується сертифікатом, виданим акредитованим компетентним сертифікаційним органом. В якості інформації для споживача на упаковку наноситься відповідне маркування згідно зі стандартами та інформація про орган, що сертифікує. Проте переважна частина господарств сертифікована іноземними сертифікаційними компаніями відповідно до європейських «органічних стандартів». На території України функціонує 12 іноземних та 1 український сертифікаційні органи (табл. 1).

Таблиця 1. Список сертифікаційних органів, які можуть проводити сертифікацію продукції за стандартами Європейського Союзу на території України

№	Назва сертифікаційного органу	Країна	Код сертифікаційного органу	Направлення сертифікації			
				A	B	D	F
1	ОРГАНІК СТАНДАРТ	Україна	UA-BIO-108	x	x	x	
2	InstituteforMarketecology (IMO)	Швейцарія	UA-BIO-143	x	x	x	x
3	Ecocert SA	Франція	UA-BIO-154	x			
4	AustriaBioGarantieGmbH	Австрія	UA-BIO-131	x			
5	ControlUnionCertifications	Нідерланди	UA-BIO-149	x		x	
6	EkolojikTarimKontrolOrganizasyon	Туреччина	UA-BIO-109	x		x	
7	CERES GmbH	Німеччина	UA-BIO-140	x	x	x	
8	Abcert AG	Німеччина	UA-BIO-137	x		x	
9	LaconGmbH	Німеччина	UA-BIO-134	x	x		
10	QC&I GmbH,	Німеччина	UA-BIO-153	x		x	
11	BioagricertS.r.l.	Італія	UA-BIO-132	x		x	
12	ICEA	Італія	UA-BIO-115	x		x	
13	Suolo e Salutesr	Італія	UA-BIO-150	x			

Примітка: А – рослинництво; В – тваринництво; D – продукти переробки; F – вирощування розсади

Сьогодні найбільший попит на сертифікацію спостерігається в таких видах діяльності: рослинництво, тваринництво, переробка та продаж продукції, з 2009 року ТОВ «Органік стандарт» розпочав надання сертифікаційних послуг з бджільництва, з 2010 року – стосовно добрив для органічного сільського господарства.

Процес сертифікації складається з таких етапів, по-перше, з основної річної контрольної інспекції, по-друге, з декількох додаткових перевірок (анонсованих та не анонсованих) та, по-третє, з процесу оцінювання, результатом якого є отримання або відмова у видачі сертифіката. Тобто сертифікується не кінцевий продукт, а весь процес виробництва органічної продукції. Сертифікат, що надає органічний статус, є підтвердженням дотримання вимог стандартів органічного виробництва.

При впровадженні екологічно чистого виробництва у сільському господарстві суб'єкти підприємницької діяльності зобов'язані дотримуватися принципу інтегрального запобігання утворенню забруднюючих речовин і джерел їх виникнення.

Нині в Україні чи не найголовнішим гальмівним чинником розвитку органічного виробництва та

виращування екологічно чистої сільськогосподарської продукції є стан земельних ресурсів.

Вітчизняні агровиробники шляхом нераціонального застосування мінеральних та хімічних засобів при виробництві сільськогосподарської продукції шкодять як земельним ресурсам, так і людям, які споживають вироблену продукцію, причиною цього є той факт, що сільськогосподарські товаровиробники нехтують шкодою заданою екології, дбаючи лише про власну вигоду.

Сільськогосподарське виробництво в Україні знаходиться у стані екологічної кризи. Причиною цього є інтенсифікація землекористування у поєднанні з надмірною розораністю земель. У країнах ЄС екологічно чистою (органічною) продукцією вважається тільки та, яку було вироблено, оброблено та реалізовано відповідно до органічних стандартів Постанови Комісії (ЄС) №889/2008 або стандартів Міжнародної федерації органічного сільського господарства (IFOAM). У деяких країнах існують власні національні стандарти екологічно чистого виробництва. Наприклад, у Швейцарії екологічно чистою (органічною) продукцією вважається та, до складу якої входить не менше 90% сировини екологічно чистого виробництва за швейцарськими стандартами. В Японії органічна сільськогосподарська продукція має бути вироблена на основі використання компостів із заборобою сільськогосподарських хімікатів та добрив не менше ніж за 2 роки перед висіванням та насадженням. При цьому забороняється використання сільськогосподарських хімікатів та добрив, а також ГМО на всіх виробничих стадіях.

У США Постановою федерального органу Національної органічної програми (NOP) закріплено, що екологічно чистою (органічною) вважається продукція, вироблена та оброблена без застосування синтетичних хімікатів, за винятком тих, що дозволені стандартами OrganicFoodsProductionAct (OFPA). Ця сільськогосподарська продукція (за винятком тваринницької) має бути вирощена на полях, що впродовж останніх 3 років не оброблялися із застосуванням заборонених речовин, у тому числі синтетичних.

В Україні єдиним законодавчим документом, що регламентує правила та норми виробництва екологічно чистої продукції, є Закон України «Про органічне виробництво». Згідно з ним, органічна продукція та сировина мають бути вироблені у визначених зонах для ведення органічного сільськогосподарського виробництва. До цієї категорії відносяться натуральна продукція та сировина рослинного і тваринного походження, лісова, бджоло- і рибопродукція, що вирощується, виробляється, переробляється, сертифікується, етикетується, зберігається та реалізується за правилами органічного виробництва. Ця продукція призначається для споживання у переробленому або не переробленому вигляді, має біологічно цінні якості та оздоровчі властивості.

Світові продажі органічних продуктів становлять понад 55 млрд дол. на рік. За прогнозами до 2020 р. обсяги цього ринку сягнуть 200-250 млрд дол. США. Близько 1,8 млн виробників різних країн світу займаються органічним виробництвом на більш ніж 37 млн га сільськогосподарських угідь. Лише в країнах ЄС кількість «органічних» господарств за останні 15 років зросла більше, ніж у 20 разів.

Основними мотивами споживання органічної продукції є: екологічна безпека харчування, висока якість та свіжість продуктів; вищі смакові якості органічної продукції; збереження природного середовища у процесі виробництва; відсутність генетично модифікованих організмів. Проте, не зважаючи на активний розвиток органічної продукції, ЄС має обмежені можливості у розвитку даного виробництва. Причини цього: низькі якісні характеристики ґрунтів та широке використання в сільському господарстві інтенсивних технологій. Відведені під них території «оточують» землі органічних господарств, стримуючи їхній розвиток. Враховуючи цю ситуацію й тенденції розвитку кон'юнктури ринку органічних продуктів ЄС Україна має перспективи зайняти на ньому свій сегмент.

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України – особливо при створенні зони вільної торгівлі – органічне землеробство може стати одним із факторів посилення економічних зв'язків із Європейським Союзом з одночасним впровадженням ресурсоощадних технологій.

В ЄС підтримується стабільний попит на органічне зерно, бобові, овочі, фрукти та продукти їх переробки. Водночас у структурі експорту України в Європейський Союз вони займають незначну частку: зернові – 7,44 %, їстівні плоди й горіхи – 3,53 %, овочі та коренеплоди – 1,1 %. Тому для України життєво необхідною є стратегія впровадження екологічно чистого виробництва, яка повинна визначити шляхи комплексного вирішення екологічних та економічних проблем, забезпечити передумови створення ефективної системи сприяння впровадженню стратегії та методів такого виробництва.

В подальшому державне забезпечення розвитку екологічно чистого виробництва в Україні може бути реалізоване через створення умов для доступу суб'єктів господарської діяльності до зовнішніх і внутрішніх інвестицій, розробку та введення стимулів для підприємств, які займаються впровадженням чистих технологій, зокрема, податкового стимулювання зменшення рівня забруднення довкілля, а також їх пільгового оподаткування на початкових стадіях освоєння нових технологій та організації випуску нової продукції, встановлення державного партнерства з малим та середнім бізнесом.